

105302

Aftenposten • 4

april 1985

SIDENE 49-64

Et 45-års minne

9. april og de dannede nordmenn

Av Morten H. Magnus, Oslo

I anledning av 45-årsdagen for tyskernes overfall på Norge har NRK bragt adskillig stoff til å få forstand av. Jeg merket meg spesielt det arkivopptak fra professor Halvdan Koht, som radioen gjengav 8. april, foruten storprogrammet i TV den 9. april med oversikt over det landsomfattende angrepet for 45 år siden.

Den ansvarlige utenriksminister Halvdan Koht er med rette kritisert for sin behandling av situasjonen i tiden før 9. april. Han neglisjerte de viktige rapporter han mottok, blant annet fra Berlin, om det forestående angrepet og gjorde ikke det han burde ha gjort for å møte truselen. I den sene ettertid har han åpenbart følt behov for å renvaske seg noe for historiens dom, og i den anledning lot han NRK få en særskilt erklæring, som ikke var for offentliggjørelse straks, men erklæringen skulle uttrykkelig holdes hemmelig til etter hans død.

Erklæringen omtaler de dramatiske timene natten til den 9. april, da den tyske sendemann Bräuer overrakte Koht det tyske ultimatum om at Norge skulle tvangsbeskyttes mot vestmaktene, eller ta krigen. Videre beretter Koht om de følgende forhandlinger i regjeringen, hvor spørsmålet om mobilisering var det viktigste. Tyskerne var allerede i ferd med å okkupere de viktigste norske byer, men regjeringen kunne ikke gi en klar ordre om mobilisering, fordi «fagstatsråden», forsvarsminister Ljungberg, forklarte regjeringen at det ville ta for lang tid, nemlig tre dager.

Atter en gang prøver altså en representant for Arbeiderpartiet, som ledet landet rett ut i ulykken i 1940 — å legge skylden på de militære. Ljungberg var nemlig oberst og tidligere sjef for Østfold Infanteriregiment. Koht forteller at riktignok hadde de militære sjefer i mange dager før 9. april mast på forsvarsministeren om man ikke skulle mobilisere, men Ljungberg hadde ikke fortalt dette til regjeringen, sier Koht. Arbeiderparti-regjeringen kunne altså ikke tenke så langt selv, til tross for at avisene 8/4 meldte om 100 tyske krigsskip på vei nordover gjennom de danske streder, og at et tysk troppetransportskip, «Rio de Janeiro», med 500 fullt bevæpnede tropper ombord var senket av vestalliert ubåt like utenfor Kristiansand dagen før.

TV-programmet den 9. april i år ga en for-

stemmende oversikt over den mangel på forberedelse som preget landet for 45 år siden. Takket være Venstre-partiets nedrustningsinnsats gjennom 1930-årene, var landet nærmest forsvarsløst, og Nygaardsvold-regjeringen siden 1935 hadde ikke bedret situasjonen særlig meget. Selv etter utbruddet av den annen verdenskrig på vestfronten i 1939, levet Nygaardsvold og mesteparten av Arbeiderpartiet i den illusjon at saken ikke vedkom Norge. Svært lite ble gjort for å møte den fare som truet. I TV-programmet forklares det med at nordmennene var «så dannede» at de ikke kunne tenke seg noe så udannet som krig på norsk område. Dette er den hittil beste versjonen jeg har hørt som forklaring på Arbeiderpartiets uforstand på Norges dyreste frihetsinteresser og hvorfor de saboterte forsvaret.

Det er et av historiens merkeligste paradokser at det partiet og den venstresiden i norsk politikk, som bar ansvaret for 9. april 1940 — selv kom tilbake etter krigen med større politisk makt enn før krigen, og fikk anledning til å beherske den politiske scenen i over 30 år etter krigen. Ikke ble Arbeiderpartiet trukket til ansvar for sin nedrustningspolitikk, og ikke fikk den noen følger for enkeltmenneskene, som hadde gått i bresjen for katastrofepolitikken.

De nye ledere for Arbeiderpartiet, som hadde lært av krigen, var riktignok anderledes innstilt til forsvar og samarbeide med den vestlige allianse og bidrog vel til at fortidens synder kom i bakgrunnen. Men de senere års forsvarsdebatt innen Arbeiderpartiet viser at den gamle holdning til forsvaret er på vei inn igjen for fullt. Toneangivende politikere som tidligere formann Røulf Steen og partiets nestleder Einar Førde fører an i mistenkeliggjørelsen av USA, NATO-medlemskapet og rakettforsvaret av Vest-Europa.

Det er vel «dannelsen» som begynner å ta overhånd igjen. Ingen undertrykkelse av Øst-statene i Europa gjør inntrykk på dem, ikke engang folkemordet på millioner av afghanere, som pågår på femte året, gjør dem udannet. Dannelsen pålegger dem å gå imot alle tiltak som kan gjenopprette likevekten mellom stormaktene. Heller ikke i 1985 kan venstresiden i norsk politikk skjønne at truselen mot verdensfreden også er en trusel mot Norge.